

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1857.

ΤΟΜΟΣ Η΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 174.

Ο ΛΕΩΝ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

•••••

Μετά τους λαμπρούς και πολυκρδτους αιώνας, ἐφ' ὧν αἱ Ἀθηναὶ ἐπλήρουν διὰ τῆς δόξης των πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἐπῆλθε νῦξ μακρὰ ἐπ' αὐτάς, καθ' ἣν ἡ γῆ ἐράνη μέχρι ὀνόματος αὐτᾶς λησμονήσασα, καὶ περὶ τῆς τότε τύχης αὐτῶν οὐδὲ σύγγραμμά τι ἀπομνημονεύει, οὐδὲ μνημεῖον σχεδὸν σώζεται μαρτυροῦν.

Ἀλλὰ τῆς ἀγνώστου ἢ μᾶλλον ἀγράφου ἱστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνευρέθη ἐσχάτως μία σελίς· ὃ δὲ πιστῶς αὐτὴν διὰ τῶν αἰώνων διατηρήσας, καὶ διηγούμενος αὐτὴν σήμερον, εἶναι οὐδεὶς ἕτερος ἢ ὁ λιμενοφύλαξ λέων τοῦ Πειραιῶς, καὶ ὁ ἐρμηνεύσας αὐτὴν, εἰς τῶν σοφῶν τῆς ἐσχάτης Θεολογίας.

Τίς ἀγνοεῖ ὅτι ὁ λιμὴν τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' οὗτου ἔπαυσε, καὶ πρὶν αὐθις ἀρχίσῃ νὰ καλῆται Πειραιεύς, ὠνομάζετο ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων Δράκος,

ὑπὸ δὲ τῶν Ἰταλῶν Πόρτο Λεόνε, καὶ Ἀσλὸν Λεμάν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ὅτι δ' ὄφριε τὰς ἐπινομίας ταύτας εἰς ὑπερμεγέθη μαρμαρίνην λέοντα, ὅστις μέχρι τοῦ ἔτους 1687, ἐκάθητο ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ἐρήμου λιμένος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς λαμπρᾶς καὶ πολυανθρώπου ἄλλοτε πόλεως, ὡς ὁ πιστός κύων ὅστις δὲν δραπετεύει οὐδὲ τὴν τέγγαν τῆς πυρποληθείσης οἰκίας ἦν ἐρύλαττεν ;

Ὅστις ἐπισκέφθη τὰς Ἀθήνας πρὶν ἢ ἡ ἐλευθερία ταῖς περιβάλλῃ τὸ στέμμα τῆς βασιλείας, καὶ ταῖς ἀποδόσῃ τοῦ ἀρχαίου των κάλλους τὴν ἀντανάκλασιν, ἐνθυμεῖται τὴν ἀκατοίκητον ἐκείνην ἀκτὴν, ἐφ' ἧς ἄλλα ἴχνη ἀνθρωπίνης παρουσίας δὲν ἐφαίνοντο, ἐκτὸς ἀθλίου ἐρειπίου καταρρυσείας τινος μονῆς, καὶ ἐκτὸς πενιχρᾶς καλύβης κατὰ τοῦ κόλπου τὸ βῆθος, φωλεᾶς ἐξ ἧς ἐξώρμα ὁ Ὀθωμανὸς τελώνης κατὰ τῶν πλοίων ὕσῃ ἢ βίᾳ τῶν ἀνέμων καὶ ἡ φορὰ τῶν κυμάτων ἐρρίπτον εἰς τὰ νεκρὰ ταῦτα μέρη.

Τοιοῦτος ἦν ὁ Πειραιεύς κατὰ τὸ 1832, τοιοῦτος, καὶ κατ' οὐδὲν διάφορος, κατὰ τὸ 1687, ὡς ἀποδεικνύει ὁ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον σχεδιασθεὶς καὶ κατωτέρω τυπούμενος χωρογραφικὸς πίναξ, ἐκ-

τός ὅτι τότε παρὰ τὴν καλύβην ἐκείνην, ἐμπρὸς τῆς θέσεως ἐρ' ἧς σήμερον σήλη ὑψηλὴ φέρει τὴν προτομὴν τοῦ Σεβαστοῦ Βασιλέως, τοῦ νέου κτίστου τοῦ Πειραιῶς, ἀκριβῶς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ πίνακος καθ' ὃ προκύπτει ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν ἡ εὐρύχωρος προκυμαία, ἐκάθητο ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του, εἰς τοὺς ἐμπροσθίους σιδηρῶς σπριζόμενος, ὁ δεκάπους τὸ ὕψος λέων, καὶ ἀπέβλεπε πρὸς τὴν στενὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος. Ἐκεῖ ἐκάθησε πολλὰς ἡμέρας θύξῃς, ἐκεῖ πολλὰς ἡμέρας θλίψεως, καὶ ἐκεῖθεν πολλῶν συμβάντων καὶ διαφόρων τυγῶν ἐγένετο σιωπηλὸς μάρτυς. Ἄν δὲν εἶδε τὴν ἐνδοξὸν ἡμέραν τῆς Σαλαμῖνος, διότι μᾶλλον εἰκάζω ὅτι ἀνηγέρθη εἰς μνήμην ἐκείνης, ἀλλὰ πιθανῶς παρέστη στεράνοις κοσμῶν τὴν λιθίνην του κεφαλὴν, εἰς τὸν θριαμβευτικὸν εἰσπλουν τοῦ Ἀλκιβιάδου, πιθανῶς εἶδε τὸ πρῶτον τῆς τῶν Ἑλλήνων διχονοίας ἀνοσιούργημα, τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν τῆς Ἑλλάδος ἐξορύττοντα τὸν ἕτερον, τὴν Σπάρτην δουλοῦσαν τὰς Ἀθήνας, τὸν Λύσανδρον κατασκάπτοντα τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς. Μετὰ ταῦτα εἶδε δι' αἰῶνων συμ-

καὶ ἐλευθερίαν ἐπαγγελλομένην, καὶ ἐσκήρτησεν ἐπὶ τῆς βάσειός του τὸ σφρον θηρίον, μὴ γνωρίζον ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν δίδεται, ἀλλὰ κατακτάται. Ὁ Ἑνετὸς Μοροζίνης ἀπέβη εἰς τὴν Ξηρὰν, ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀπέδιώξε τοὺς Ὀθωμανούς. Ἡ ἀγγλικίσις τῶν Ἑλλήνων ὄρια δὲν ἐγνώριζεν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγου μῆνας μεταβλήθη τῆς Ἑνετίας ἡ πολιτικὴ, καὶ ὁ Μοροζίνης ἀπῆλθεν ὡς εἶχεν ἔλθει, ἀποδοὺς τὴν κατὰκτησίν του, καὶ ἐγκαταλείψας ἐν θρήνοις τοὺς ἀπληπισμένους λαοὺς, οἱς τὸ ἐφήμερον ὄνειρον τῆς ἐλευθερίας καθίστα τὴν δουλείαν ἔτι δυσφορωτέραν.

Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε ν' ἀναχωρήσῃ χωρὶς ν' ἐπαγάγῃ ἐπίσημόν τι τρόπαιον τῶν ἀνδραγαθῶν του, καὶ ἀφ' οὗ ἀπέτυχεν εἰς τοῦ Παρθενῶνος τὴν σύλληψιν, διότι τ' ἀριστουργήματα τοῦ φειδίου κατακρημνισθέντα ὑπὸ τῶν ἀδεξίων ἐργατῶν του ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν Ἀετωμάτων ὅθεν ἤθελε νὰ τ' ἀποσπάσῃ, ἐγένοντο τρίματτα, τότε ἤρπασε τὸν λέοντα, αὐτὸν τὸν τελευταῖον καὶ προαιώνιον κἀτοικον τοῦ Πειραιῶς καὶ μετὰ δύο ἐτέρων, ἀραιρεθέντων ἐξ ἄλλων μερῶν τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ἔφερεν αἰχμάλωτον εἰς Ἑνετίαν, καὶ τὸν ἔβαλε φρουρὸν τοῦ τότε θαλασσοκράτορος τῆς ναυστάθμου.

Ἄλλ' ἦλθεν ἡμέρα καθ' ἣν ἐπεσεν ἡ Ἑνετία, ὡς εἶχον πέσει αἱ Ἀθηναί, ὡς εἶχε πέσει ἡ Ῥώμη ἡ νικήσασα τὰς Ἀθήνας, ὡς εἶχον πέσει οἱ νικηταὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῶν νικητῶν τῆς οἱ νικηταί. Τότε ὁ Ἀθηναῖος λέων, ἀλυσόδετος εἰς τὸ θριαμβευτικὸν ἄρμα τοῦ Ναπολέοντος, ἐσύρθη εἰς τὰ Παρίσια, ὅθεν ἡ παλίνστροφος τύχη τῶν ὄπλων τὸν ἐπανεφερε πάλιν εἰς Ἑνετίαν. Ἐκεῖ διαμένει ἤδη ἄδοξος καὶ εἰς λήθην παραδεδομένος, καὶ μόλις ἔλκων σπανίων τινῶν ὀδοιπόρων τ' ἀπρόσεκτα βλέμματα. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐν τῇ ἐρημώσει του μονοῦ φωνῆν ἀριεῖς, διηγεῖται τοῖς συνιοῦσιν ἐν τῶν σκοτεινοτέρων ἐπεισοδίων τῆς μακρᾶς του ὑπάρξεως.

Τῷ ὄντι, πρὸ πολλοῦ ἤδη παρατηρήθη ὅτι εἰς τὰς δύο του ὠμοπλάτας ὁ λέων οὗτος φέρει ἐπιγραφὰς, καὶ κατὰ καιροῦ διάφοροι ἀρχαιολόγοι εἶπον τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην των. Οἱ βραθυμότεροι, καὶ ἐπομένως οἱ πλεῖστοι, ἀπεράνθησαν συνοπτικῶς, ὅτι ἦσαν ἐντελῶς ἐξηλειμμένοι, καὶ ἀνεπίδεκτοι ἀναγνώσεως. Ἄλλοι ἀνεγνώρισαν ἐν αὐταῖς γνήσια φοινικικὰ γράμματα, καὶ τὸν λέοντα ἐκέρυξαν, καὶ ὡς ἐκ τοῦ γλυπτικοῦ προσέτι ρυθμοῦ, σύγχρονον τοῦ Κάδμου ἢ καὶ τῶν Σπαρτῶν αὐτοῦ. Ἄλλοι ἐχλεύασαν τούτους ἐπ' ἀμαθείᾳ, ὡς μὴ ἀναγνώρισαντας τὴν τοσοῦτην προφανῆ τυρρηνικὴν γραφὴν, καὶ ἐθεώρησαν τὸν λέοντα ὡς ἐπῆλυν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς Τυρρηνίας, ὅθεν, εἶπον, ἦλθεν ἐν τῇ παλαιᾷ ἀρχαιότητι πᾶσα τέχνη καὶ πᾶς πληθυσμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατ' ἄλλους τὰ γράμματα ἦσαν ἀναμφοισθητῶς Πελασγικὰ, καὶ γλυφίδος Πελασγικῆς ἦτον ἔργον ὁ λέων. Ὑπῆρξαν καὶ τινες τέλος, οἵτινες ἐξέλαβον ὡς Ῥουνικὰς ἢ Σκανδιναυικὰς τὰς ἐπιγραφὰς, ἀλλ' οὗτοι ἦσαν ὀλίγοι, καὶ ὑφ' ὧν ἐθεωρήθησαν ὡς ἀτοπα λέγον-

Λιμὴν Πειραιῶς.

φορῶν καὶ αἰσχύνῃς ἀκωλύτως εἰσπλέοντας καὶ ἐκπλέοντας, καὶ τὴν ἄλλοτε ἀδούλωτον θάλασσαν τοῦ Πειραιῶς ἐφυβρίζοντας, τοὺς ἀλλήλους διαδεχομένους κατακτητὰς, τοὺς Μακεδόνας, καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς Βανδάλους ἔπειτα καὶ τοὺς Γότθους, τοὺς Φράγκους, καὶ τελευταῖον τοὺς Ὀθωμανούς, οἵτινες ἐφύσησαν περὶ τῶν θάνατον καὶ καταστροφῆν. Ἀφῶνος τῶν συμφορῶν τούτων θεατῆς, ὡς ἂν τὸ μέγεθος αὐτῶν τῷ εἶχεν ἀραιεῖσει τὴν δύναμιν τοῦ στενάζειν, ἔμενον ὁ λέων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐπικαθήμενος. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ζοφερῶν ἐκείνων ἡμερῶν, εἶδεν αἶφνης πρὸς τὸ στόμιον, τοῦ σταυροῦ τὴν σηκαίαν κυμνισομένην,

τες. Περὶ τοῦ περιεχομένου ὁμοίως καὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἐπιγραφῶν, οὐδεὶς εἶχέ τι θετικώτερον νὰ εἰπῇ.

Τέλος εἴλκυσεν ἡ ἐπιγραφή αὕτη τὴν σύντονον προσοχὴν ἀρχαιολόγου πεπαιδευμένου καὶ ἀκαμάτου, τοῦ Κ. Καρόλου Ράφν, γραμματέως τῆς ἐταιρείας τῶν Βορείων ἀρχαιοδιφῶν, καὶ οὗτος μετὰ μακρὰς ἐρεύνας, τὰς μὲν δι' ἐπιπόνων ἀλληλογραφῶν, τὰς δὲ δι' αὐτοψίας γενομένας, τὴν ἀνεγνώρισεν ὡς αὐτόχρημα βουνικὴν, γεγραμμένην εἰς τὴν ἀρχαίαν Δανικὴν, ἢ τὴν Νορδικὴν λεγομένην διάλεκτον, ἣτις ἄλλοτε ἐπεκράτει παλλαχοῦ τῆς Ἀρκτου, καὶ ἤδη ἔτι διατηρεῖται ἐν Ἰσλανδίᾳ, καὶ ὡς τοιαύτην τὴν συνεπλήρωσε, τὴν ἀνέγνωτε, καὶ τὴν ἐξήγησεν.

Ἄλλὰ πῶς εὐρίσκοντο τὰ ἴχνη ταῦτα τῶν Σκανδιναυῶν, τῶν κατοίκων τῆς βηρειστάτης ἄκρας τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς νοτιωτέρας ἄκρας αὐτῆς; Ἡ βουνικὴ γραφή, ἣτις καλύπτει πολυάριθμα ἀρχαῖα μνημεῖα, καὶ λίθους ἀμόρφους καθ' ὅλην τὴν Σκανδιναυικὴν χερσόνησον, προσέτι δ' εἰς τὴν Δανίαν, εἰς τὴν Ἰσλανδίαν, εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γερμανίας, μέχρι πρὸ μικροῦ ἔτι ἠρέθιζε μάτην τὴν περιέργειαν τῶν πεπαιδευμένων. Ἄλλὰ τέλος ἡ πεφωτισμένη εὐρυψία ὑπερίσχυσε καὶ ταύτης τῆς δυσκολίας, καὶ ἤδη οἱ βουνικοὶ λίθοι παραδίδουσιν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον τὰ μυστήριά των εἰς τοὺς ἀόκνους τοῦ Βορρᾶ στηλοκόπας.

Ἴδού λοιπὸν τί εἰς τῶν ἐπιμελεστέρων ἐξ αὐτῶν, ὁ Κ. Ράφν, ἀνέγνω ἐπὶ τοῦ λέοντος τοῦ Πειραιῶς. Ἐπὶ μὲν τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, τὴν ἐπιγραφὴν, ἔχουσαν ὡς κατωτέρω, ὑπὸ στοιχείον Α, ἀνέγνω ὡς ἔπεται:

Ἄκων βων, θειρ Ουλφρ οκ Ἀσμουνδρ οκ Λουρν, ἀφν θεσσα' θειρ μεν λχθου ἄ, οκ Ἀρλδρ ἀφν, οφ ριεπότα ουππρεισταρ βεγνα Γρικκιαθούθις. Βκρθ Δάλκρ νκουθουγρ ι φικρρι λανδουμ. Εγιλλ βκρ ι φκρου μεδ Ραγνάρι τιλ Ρούμανίου . . . οκ Ἀρμενίου.

Ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, τὴν ἐπιγραφὴν ἔχουσαν ὡς φαίνεται κατωτέρω ὑπὸ στοιχείον Β, ἀνέγνω ὡς ἔπεται:

Ἀσμουνδρ ἰό ρούναρ θεσσαρ θειρ Ἀσγειρ οκ Θορλειρρ, Θορθο οκ Ἰθάρ, ατ βόν Ἀραλδς ἄρα, θοατ Γρικκιαρ (οφ) οὔγσαθου.

Καὶ μετέφρασε τὴν μὲν πρώτην οὕτω περίπου:

α Ὁ Ἄκων ἐκυρίευσεν μετὰ τοῦ Οὐλφ καὶ τοῦ Ἀσμουνδρ καὶ τοῦ Ἦρν, τὸν λιμένα τοῦτον. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐπέβαλον, μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀράλδου, βκρεῖς φόρους, ἐνεκα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Δάλκρ διεκρατήθη εἰς μεμακρυσμένα μέρη. Ὁ Ἐγιλλ συναξαστράτευσε μετὰ τοῦ Ραγνάρ εἰς Ρου(μανί)αν . . . καὶ Ἀρμενίαν. β

Τὴν δὲ δευτέραν.

α Ὁ Ἀσμουνδρ ἐχάραξε ταύτας τὰς ρούνας (βουνικὰ γράμματα), μετὰ τοῦ Ἀσγειρ, Θορλειρρ, Θορθο καὶ Ἰθάρ, κατ' ἐπιταγὴν Ἀράλδου τοῦ μεγάλου, καὶ τοῖ ἐνισταμένοι τῶν Ἑλλήνων. β

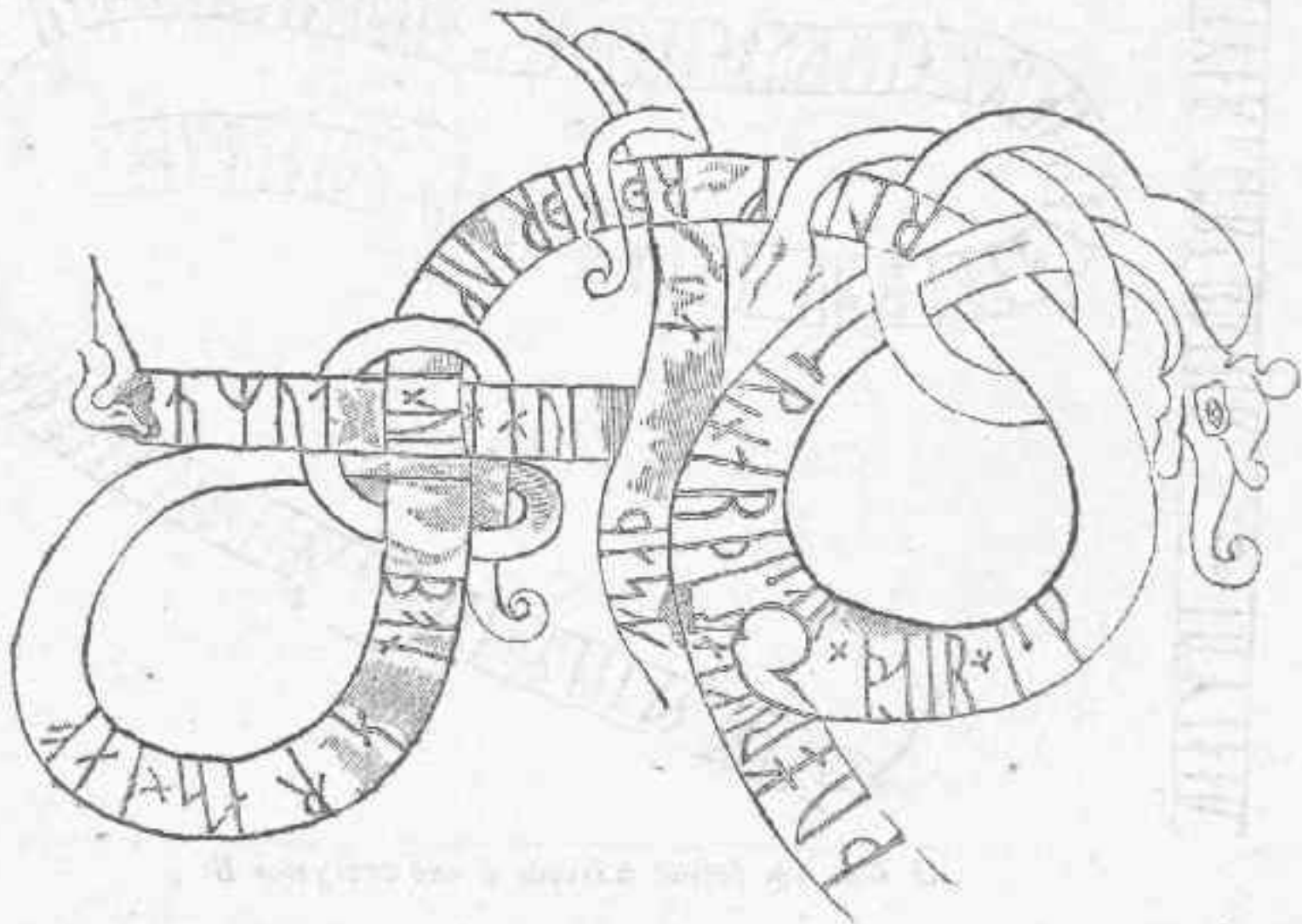
Μανθάνομεν ἄρα ἐκ τούτων τῶν ἐπιγραφῶν, ὅτι

ὁ Πειραιεὺς ἐκυριεύθη ποτὲ ὑπὸ Σκανδιναυῶν μαχητῶν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, πάντοτε τὴν ἐλευθερίαν των ἀγαπῶντες, ἐπανεστήσαν κατὰ τῶν ὑπερβουρείων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἠττηθέντες ὑπεβλήθησαν εἰς βικρέα πρόστιμα. Διετήρησαν ὁμοίως οὐχ ἦττον, φαίνεται, τὴν ἀστυκὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν, διότι ἄλλως δὲν θὰ τοῖς ἦν δυνατὴ ἡ ἐνστασις κατὰ τῆς θελήσεως τῶν νικητῶν, τοῦ νὰ ἐπιγράψωσι τὴν βάρβαρον νίκην των ἐπὶ τοῦ εὐγενοῦς μνημεῖου τῶν ἐνδόξων αἰώνων. Ἄλλ' ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη κατ' ἐπιφάνειαν μᾶλλον πρέπει νὰ ἦτον, διότι ἡ ἐνστασις των ὀλίγον ἴσχυσεν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ φαίνεται ὅτι διετήρουν τὸν πολιτικὸν των διοργανισμόν, ἀλλ' ὑπέκυπτον εἰς τὴν ἐπιβροχὴν τῶν δορικτητῶρων.

Κατὰ ποῖαν ὁμοίως ἐποχὴν συνέβησαν ταῦτα, καὶ τί μέρος τῆς ἀγνώστου ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν διεγείτῃται οὗτος ὁ λέων;

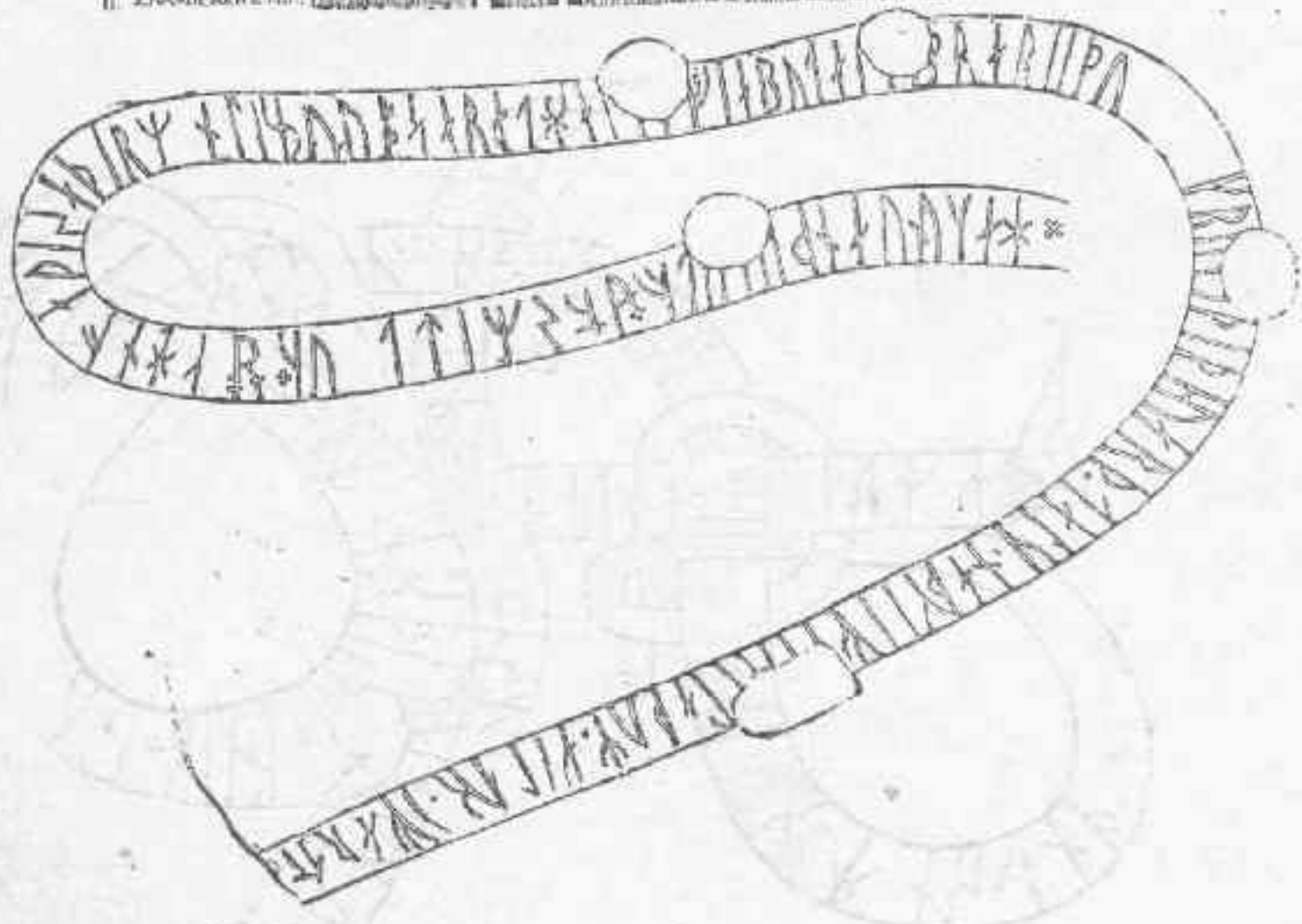
Ἴδού τί δυνάμεθα περὶ τούτου νὰ συμπεράνωμεν. Οἱ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐν Ἀνκτολῇ ἐπιδημοῦντες Σκανδιναυοὶ, ἦσαν ἀναμφισβότως οἱ φρουροὶ τῶν αὐτοκρατορῶν τοῦ Βυζαντίου, οἱ ἐπιλεγόμενοι Βαρέγγοι (ἴσως οἱ ὑπ. λέγεται, ἐκ τῆς ἀρχαίας Νορβηγικῆς λέξεως *Bærn*, τῆς σημαίνουσης *ὄπλα*). Τούτων ἡ ὑπηρεσία δὲν περιορίζετο εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ πολλάκις ἐπέστελλοντο καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἰς Ἀσίαν, εἰς Σικελίαν, εἰς Ἀπουλίαν, κατὰ τῶν μᾶλλον ἐπιρόδων ἐχθρῶν τῆς αὐτοκρατορίας, διότι μεγάλη ἦν ἡ ὑπόληψις τῆς ἀνδρείας των. Ὁ Κεδρηνός (σελ. 735) διηγείται ὅτι ἐν ἔτει 1034—1035 οἱ Βαρέγγοι διεχίμασαν ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων, κειμένῳ μεταξὺ Καρίας, Λυθίας καὶ Φρυγίας, καὶ οὕτω καλουμένῳ ἐκ τῆς αὐτόθι σταθμεύσεως τῆς λεγεῶνος τῶν Θρακῶν. Ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος, ὅτε κατὰ τὸ 1040 οἱ Βούλγαροι, ἐπαναστάντες ἐπολιόρχησαν τὴν Θεσσαλονίκην, οἱ πολιτικὶ ἐκδραμόντες, καὶ προμάχους ἔχοντες αὐτοὺς τοὺς Βαρέγγους, οὗς ὁ Κεδρηνός ἀποκαλεῖ τὸ γάγμα τῶν μεγαθύμων, ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἐπέφερον αὐτοῖς μεγάλην καταστροφὴν. Τὸ κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ὑπουργοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ἄσπονδον τῶν λαῶν μῖσος, τὸ προκαλέσαν τὴν βουλγαρικὴν εἰσβολὴν, αὐτὸ ἐπέφερε τὴν γενικὴν τῶν ὑπηκόων ἐπανάστασιν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Νικοπόλεως, ἣτις φαίνεται ὅτι περιελάμβανε καὶ πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, διότι ἡ Ναύπακτος καὶ βεβαίως καταριθμεῖται ἐν αὐτῇ. Εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀποδίδει ὁ Κ. Ράφν καὶ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἀθηναίων, περὶ ἧς μνημονεύει τοῦ λέοντος ἡ ἐπιγραφή.

Ὅ,τι δὲ μάλιστα πιθανολογεῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, εἶναι ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ γινομένη μνηεὶα γνωστῶν Σκανδιναυικῶν ὀνομάτων αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Οὕτω π. χ. ὁ Μέγας Ἀράλδος, ὅστις φαίνεται ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῶν τιμωρησάντων διὰ προστίμων τοὺς Ἀθηναίους, εἶναι πιθανῶς ὁ υἱὸς τοῦ Σιγούρδου καὶ γυναικάδελφος τοῦ βρασιλέως Ἀγίου Ὀλάφου, ὅστις ἐθανατώθη

Ὁ λέων τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς ὁ ὑπὸ στοιχείου Α.

ἐν μάχῃ, τὴν 31 Αὐγούστου 1030. Τότε, σωθεὶς ἐν τοῖς Βαρύγγοις, ἀνεδείχθη ἀρχηγὸς αὐτῶν, καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπῆλθε πρῶτον εἰς Γαρδαρίκην, καὶ πολλὰ μετ' αὐτῶν ἠνδραγάθησε, περὶ ὧν διηγοῦνται αἱ Σάγαι, αἱ ἱστορίαι τῶν Σκανδιναυῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1033, εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1043 ἐπανήλθεν εἰς Γαρδαρίκην, καὶ ἐκεῖ-

Ὁ λέων τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ὁ ὑπὸ στοιχείῳ Β.

θεν, ἀφ' οὗ ἐνυμφεύθη Ἐλισάβετ, τὴν θυγατέρα τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Ἰερουσάβου, ἔφθασεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἧπου ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει 1047. Αἱ Σάγαι τὸν ἀποκαλοῦσιν οὐχὶ Μέγαρον ἢ ὑψηλὸν, ἀλλὰ Ἀδαστηρόν· οἱ ἱστορικοὶ ὁμῶς ἐκ συμφώνου τὸν χαρακτηρίζουσιν ὡς ὑψηλὸν ἢ μεγαλόσωμον (mikill megalon).

Ὁ Ἄκων εἶναι ἴσως αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν αἱ Σκανδιναυικαὶ ἱστορίαι μνημονεύουσιν ὡς υἱὸν τοῦ Ἰβάρ, προχειρισθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀράλδου εἰς βαθμὸν Κόμητος (jarl), ἐν δὲ τῇ νεότητί του εἰς μεμακρυσμένα μέρη ὁδοιπορήσαντα, καὶ ἐν ταῖς περιουσίαις του πλοῦτον καὶ δόξαν συγκομισάμενον. Ὁ δ' Οὐ.Ιγ εἶναι πιθανῶς ὁ ἐν ταῖς ἱστορίαις

γνωστός ὡς Ἰσλανδός, υἱὸς τοῦ Ὀσπᾶν καὶ τῆς Ἀσθῆς, καταγόμενος δὲ καὶ ἐκ τῶν βασιλέων τῆς Σκωτίας. Ὁ Οὐλφ μνημονεύεται ἐπίσης ὡς συνοδεύσας τὸν Ἀράλδον εἰς Βυζάντιον, εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς Σικελίαν, καὶ ἦτον εἰς τῶν ἀνδρειοτέρων συντρόφων καὶ φίλων του. Εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνεφυλακίσθη μετὰ τοῦ Ἀράλδου, καὶ συνεπανήλθε μετ' αὐτοῦ εἰς Νορβηγίαν, ὅπου βασιλεύσας ὁ Ἀράλδος, τῷ ἔδωκε τὴν γυναικαδέλφην του εἰς γυναῖκα, καὶ τὸν διώρισε στρατάρχην του.

Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, οἵτινες μνημονεύονται ὡς οἱ τῶν ἀνωτέρω σύντροφοι, ὁ *Όρν*, ὁ *Δελκ* καὶ ὁ *Ἐγιλ*, φέρουσιν ὀνόματα γνωστὰ ἐν τῇ ἀρχαιότητι τοῦ Βορρᾶ. Κατά τινα μάλιστα Σκανδιναυικὰ ἀπομνημονεύματα, *Ἐγιλ* ἐκαλεῖτο εἰς τῶν ἐταίρων τοῦ προμνημονευθέντος Οὐλφ' υἱοῦ τοῦ Ὀσπᾶν.

Ραγνάρ δὲ, σύγχρονος τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς εἶναι γνωστός ἐκ τῆς Σάγας τοῦ *Ἐϊμύνδου*, τοῦ ἐν ἔτει 1015 κυριεύσαντος τὴν Παλτεσκίαν ἐν Γαρδαρίκῃ. Μετ' αὐτοῦ συνεκστρατεύσας ὁ *Ραγνάρ*, τὸν διεδέχθη εἰς τὸν μετ' οὐ πολὺ χηρεύσαντα θρόνον τῆς Παλτεσκίας, συγκαταθέσει τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Ῥωσσίας Ἰαροσλαύου καὶ τῆς ἐκ Σουηδίας συζύγου τῆς Ἰγγιγέρδης. Ἀλλ' ἴσως ὁ *Ραγνάρ* τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι συγγενὴς μόνον τοῦ ἐν Παλτεσκίᾳ βασιλεύσαντος, ὁμώνυμος ἐκείνω, ὡς τοῦτο συνήθως συνέβαιεν ἐν ταῖς Σκανδιναυικαῖς οἰκογενεαῖς· διότι δύναται νὰ φανῇ ἀπίθανον ὅτι ὁ ἐν Γαρδαρίκῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἀναστὰς, ἐξεστράτευσεν εἰς Ἀθήνας πρὸς καταστολὴν ἀποστασίας τῶν ὑπηκόων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ μάλιστα ἐν 1040, ὅταν αὐτοὶ οἱ Ῥῶσοι εἶχον ν' ἀπακρούσωσι τοὺς ἐπελθόντας Λιθουανούς, καὶ Μασσοβίους, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ ὅτι, ὡς ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν πολέμων, μὴ δυνηθεὶς ὁ *Ραγνάρ* νὰ διαμείνῃ εἰς τὸ κράτος του, ἤλθε ζητῶν νέαν τύχην καὶ νέαν δόξαν ἐν Βυζαντίῳ. Κατὰ τὴν τελευταίαν φράσιν τῆς δεξιᾶς ἐπιγραφῆς, ἂν ἔρθως ἀνεγνώσθη, φαίνεται ὅτι τοῦ *Ἐγιλλ* καὶ τοῦ *Ραγνάρ* γίνεται μνησὶα ὡς ἀπόντων, καὶ μάλιστα ὡς συναπελθόντων εἰς Ἀρμενίαν, καὶ ἴσως (διότι ἡ λέξις καθαρῶς δὲν διακρίνεται) εἰς Ῥουμανίαν, ὡς κατὰ τὴν ΙΑ'. ἑκατονταετηρίδα ἐκαλοῦντο αἱ βόρειοι τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας ἐπαρχίαι, αἱ πρὸς δεξιὰς τῆς Ἀρμενίας κείμεναι.

Ἡ δὲ δευτέρα ἐπιγραφὴ ποιεῖται, ὡς φαίνεται, μνησὶαν αὐτῶν τῶν ἐπιγραψάντων, εἴτε δηλαδὴ τῶν χαραζάντων καλλιτεχνῶν, εἴτε, καὶ πιθανώτερον, τῶν ἐπιμελησαμένων τὴν ἀναγραφὴν ἀρχηγῶν. Τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον τῶν ὀνομάτων δὲν εἶναι ἐντελῶς βέβαιον, ἀλλὰ τὰ πιθανώτερα τῶν ὅσα οἱ σιωζόμενοι χαρακτῆρες ἐλέγχουσιν. Οὐδὲν δὲ εἶναι γνωστὸν ὡς ἀνήκον εἰς ἐπισήμους ἀνδρας ἐκ τῶν διακριθέντων ἐν Ἀνατολῇ. Αναφέρονται ὁμοίως ὁ Θόρδ καὶ ὁ Θορλεῖφ, Ἰσλανδοὶ ἀμφοτέρω, ὡς συνεκστρατεύσαντες μετὰ τοῦ Βασιλέως Ἀγίου Ὀλάφου εἰς Γαρδαρίκην ἐν ἔτει 1029, ὥστε οὐδὲν τὸ ἀπίθανον νὰ κατετάχθησαν μετὰ ταῦτα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ

συνεταῖροί των, εἰς τοὺς Βαρέγγους τοῦ Βυζαντίου.

Τῶν ἐν Ἀθήναις κατορθωμάτων τούτων τῶν Σκανδιναυῶν ῥητὴ μνησὶα οὐδαμοῦ φαίνεται ἐν ταῖς ὑπερβοραῖς Σάγαις ἢ ὑπομνήμασιν. Ἀλλ' ἐν τινὶ ἄσματι συνταχθέντι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀράλδου, κατὰ τὸν διάπλουν αὐτοῦ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως (Μικλαγκάρδ, τῆς Μεγάλης πόλεως), διὰ τοῦ πορθμοῦ καὶ τοῦ Εὐξείνου (Svartahaf, Μαύρης θαλάσσης), πρὸς Γαρδαρίκην, λέγεται μεταξὺ ἄλλων·

« Οὐδ' αἱ γυναῖκες οὐδ' αἱ παρθένοι ἀρνοῦνται ὅτι ἤμειθα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν πόλιν τὴν κατὰ Μεσημβρίαν, καὶ σύραντες τὰ ξίφη, διεσχίσαμεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν. Μνημεῖον ἴσταται ἐκεῖ, μαρτυροῦν τὸ κατορθῶμα τοῦτο. »

Καὶ τις δὲ ποιητὴς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀράλδου γράφει περὶ αὐτοῦ·

« Πολλάκις ἀπέκτησε πλοῦτον διὰ τοῦ ξίφους του εἰς τὰ μέρη τὰ πρὸς μεσημβρίαν τῶν θαλασσῶν, ὅπου οὐδ' οἱ ἀνάνδροι ἠθέλον νὰ παραδοθῶσι. Τούτων τῶν κατορθωμάτων ἴσταται εἰσέτι μνημεῖον. »

Πιθανώτατον φαίνεται ἀμφοτέρω αὐταὶ αἱ στροφαὶ ν' ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις κατορθώματα τῶν Βαρέγγων, εἰς ἃ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ λέοντος, τὸ « Μνημεῖον » νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ Λέων, καὶ « ἡ κατὰ τὴν Μεσημβρίαν πόλις » τοῦ Ἀράλδου, αὐταὶ αἱ Ἀθηναί, περὶ ὧν οἱ Σκανδιναυοὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἐξεφράζοντο. « Ἡ λαμπρὰ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, (λέγει Σκανδιναυὸς τις συγγραφεὺς, οὗ ἡ Ἰσλανδικὴ μετάφρασις σώζεται), ἥτις δικαίως ἀποκαλεῖται μήτηρ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τροφὸς πάντων τῶν φιλοσόφων, ἦτον ἀσύγκριτος ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, οὐδ' ὑπῆρχεν αὐτάθι πόλις πολυτελεστέρα οὐδ' ἐνδοξότερα. »

Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἕλληνας οὗτος Λέων, ἀνεγερθεὶς εἰς μνήμην τῶν ἡρωϊκῶν τῆς Ἑλλάδος κατορθωμάτων, ἀλλ' ἤδη ξενόφωνος καὶ τὴν ξένην οἰκῶν, διηγεῖται τὰς πράξεις τῶν ὑπερβοραίων ἡρώων, καὶ προσθέτει εἰς τὴν ἄλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας κρίκον οὐχὶ μὲν λίαν περιφανῆ, ἀλλ' ἴσως οὐχὶ καὶ περιττὸν παντάπασι. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς διδασκόμεθα ὅτι κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, εἰς τὴν ἀναμνησθητῶς ἀνήκουσι τὰ ἐπιγεγραμμένα ὀνόματα, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἑκατονταετηρίδα, ἐφ' ἧς ὁ Κ. Φαλμεράϋερ ὑποτίθησι τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τετρακόσια μὲν ἔτη ἐρήμου ἐντελῶς ἀπολειφθείσας, μετὰ δὲ ταῦτα μόλις ὑπὸ σποράδων τινῶν καὶ τούτων πάντως Σλαύων κατοικηθείσας, οἱ ἐγχώριοι ὁμοίως ἦσαν τοσοῦτοι καὶ τηλικούτοι, ὥστε, εἰ καὶ ἐνίκηθησαν μέχρι τέλους, ἀλλ' εἶχον τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐπαναστώσι κατὰ τῶν μεγαθύμων Βαρέγγων, ἴσως, ὡς εἰκάζει ὁ Κ. Ράφν, κατ' αὐτῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν των εἶχον τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἀνίστανται εἰσέτι εἰς τῶν νικητῶν τὴν περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπόφασιν. Προσέτι δὲ, οἱ ξένοι οὗτοι κατακτηταὶ καλοῦσι τοὺς ἐγχωρίους, διὰ τῆς ἐπωνυμίας Ἑλληνας, ἢ ἔθνος γραικικόν (Γρικκιαθούθι), ὡς βεβαίως δὲν ἠθέλον ἀποκληθῆ οἱ Σλαῦοι, ἂν οὗτοι

εἶχον κατοικήσει τὰς ἐρημωθείσας Ἀθήνας. Ὁ Κ. Φαλμεράυερ εἶναι, δὲν ἀμφιβάλλομεν, σοφώτερος τοῦ λέοντος τοῦ Πειραιῶς· ἀλλ' ὁ λέων τοῦ Πειραιῶς εἶναι ἀπὸ πηλὸν τῶν προλήψεων τοῦ Κ. Φαλμεράυερ.

P.

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗΝ 20 ΜΑΪΟΥ

ΥΠΟ Γ. ΤΕΡΤΣΕΤΗ.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ ἐδημοσιεύσαμεν τὸν λόγον ἐν ἀπὸ καθέδρου ἀπήγγειλε τὴν 20 Μαΐου ὁ καθηγητὴς Κ. Παπαρρόγπουλος· ἐν τῷ παρίετι δὲ κοινοποιούμεν, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ τῶν ἐκφωνηθέντα κατὰ τὴν δαίτην τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τοῦ βιβλιοφύλακος τῆς Βουλῆς Κ. Γ. Τερτσέτου. Καὶ τὸν λόγον τοῦτον, ἐμφαίνοντα τὸν γνωστὸν πατριωτισμὸν τοῦ ῥήτορος, ἤκουσα τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε καὶ ἡ παρουσία πλείστον κυριῶν, μετὰ συντόνου προσοχῆς, καὶ ἐπευφήμους ζωηρότητα.

Φωνὴ τέκνου εἰς ἀκοὴν πατρὸς δὲν ἤχησε ποτὲ τόσον, ὅσον ἡ φωνὴ φίλων, νεωτέρων πολὺ ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὴν ἡλικίαν, οἱ ὅποιοι μοῦ εἶπαν, γράψε μας λόγον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐορτὴν τῆς 20 Μαΐου· θέλου, ἔκρινα, νὰ ἐπαινέσω πρᾶγμα ποῦ ἀγαποῦν, τὴν Ἑλληνικὴν βασιλείαν, τιμοῦν τὸ ἔργον τῶν γονέων των, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος ἐμελέτησαν νὰ ἐνθρονίσουν μονάρχην Ἑλληνα εἰς τὴν πατρίδα τους. Ὀμιλεῖ εἰς τὰ σπλάγγνα τῶν ἀγαθῶν νέων ἡ σοφία τῶν αἰώνων, αὐτὴ διδάσκει ὅτι τὸ ἔθνος μας ἐδυστύχησε ἀπὸ ἑλλειψίν κεντρικῆς ἐθνικῆς ἐξουσίας, καὶ ὀρέγονται νὰ ἐγκωμιάσω τὸ σωτήριον τῆς μοναρχικῆς θεσμοθεσίας. Ἐπρόσθεσε ἀκόμη μετὰ τὸν νοῦν μου, ὅτι οἱ νέοι ἐνός ἔθνους εἶναι ὡς ἡ ἀνοιξίς εἰς τὸ ἔτος, καὶ συμφέρει νὰ βοηθήσωμεν, ὅπως, τὴν χάριν τῶν ἀνθῶν πρὸς ἀπόδοσιν ὠραιότερου καρποῦ. Ἐλάθευσαν μόνον οἱ ἀξιώτιμοι φίλοι, πιστεύω, ἀποφασίζοντας ἐμὲ ἀρμόδιον νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἐπιθυμίαν τους· νὰ δοξολογήσω, ὡς πρέπει, τὴν ἐορτὴν τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἔχω τὴν δύναμιν. Μίαν φορὰν ὅμως ποῦ ἠθέλησαν νὰ μοῦ δώσουν αὐτὸ τὸ φορτίον, θαρρῶ ἀδικο καὶ ἀνάνδρῳ νὰ μὴ δεχθῶ τὸν κίνδυνον· ἂν τὸν ἀποφύγω, οἱ φίλοι νέοι ἠμποροῦν νὰ μοῦ εἰποῦν, εἴμεν ἡμεῖς εἰς τὸ βυζί τῆς μητρὸς μας, καὶ ἐσὺ συνχναστρέφουσιν μετὰ τοῦ ἀρίστου τοῦ γένους, εἶδες κότμον· τόσον ἡ πράξις τῆς πολυκαιρίας δὲν σὲ φώτισε, ὥστε διὰ ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας νὰ μὴν δυνηθῆς νὰ μᾶς εἰπῆς πράγματα καλὰ, ὅσα ; Ὡς γονέος λοιπὸν, ὁ ὁποῖος κάμνει τὰ ἀδύνατα δυνατὰ διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ καλόγημα τέκνα, ἐπιχειρίζομαι καὶ ἐγὼ τὴν δοξολο-

γίαν τῆς ἡμέρας, καὶ ὁ ἔπαινος τῆς Ἑλληνικῆς βρασιλείας θὰ ἦναι, νὰ ἀποδείξω τί θέλει, τί παντὲ χει ἀπὸ αὐτὴν ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ σκήπτρου θὰ φανῆ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῆς παντοχῆς. Περιττὸν νὰ ἐξηγήσω ὅτι δὲν ζητεῖ κανεὶς μεγάλη ἀπὸ μικρά. Προϊδέσξω μόνον τὸ ἀκροατήριον ὅτι ὁ λόγος μου θὰ εἶναι εἰς τὸ ἄκρον σύντομος, φοβούμενος μήπως ἀρπαχθῶ ἀπὸ τὴν πολυλογία, καὶ ἐκφράσω λόγια ἀνεπιτήδεια, παράκαιρα διὰ τὴν δόξαν τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς.

Ἄν ὄχι ἀναγκαῖο, δὲν εἶναι καὶ ἄχρηστο νὰ καθαρίσωμεν τί ἐννοοῦμεν μετὰ τὸ ὄνομα Βασιλεία, Βασιλέας. Μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν χωρίζομεν τὰ ἀχώριστα· ἐννοοῦμεν τὸν Βασιλέα καὶ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐπικράτειαν· ὅθεν ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔχει ἐνώπιόν της πρόσωπον ὀρισμένον. Ἡμποροῦμεν νὰ δακτυλοδείξωμεν καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος τί εἶναι ; βεβαίως· εἶναι ἡ σειρά τῶν θνητῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τὸν πρωτόπλαστον ἕως εἰς τὸν ὕστερον, κατὰ χρονολογίαν, τῶν ἀνθρώπων. Ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ὅ,τι εἶναι καὶ τοῦ ἐνός· φῶς τῆς ψυχῆς, σύμβουλος, μάρτυς, χρησμὸς, κριτής· φῶς πυκνῆς λαμπροφωρίας, φωτεινότερο καὶ ἀγνότερο μάλιστα, ἡ συνείδησις τῶν πολλῶν. Ἀλλὰ πόθεν, κύριοι, ἡ πλησμονὴ καὶ τὸ βάρος τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ τὸν βασιλέα της ; πῶς αἰτιολογοῦνται ; πῶς δικαιολογοῦνται ; φανερὸ καὶ φυσικό. Κάτοικοι εὐμορφῆς γῆς, οὔτε τὰ πάγη τοῦ βορέως μᾶς βρασιλεύουν, οὔτε τὸ καῦμα τῶν φλογερῶν κλιμάτων· ἡ χάρις τοῦ τόπου γεννᾷ τὰ εὐμορφα πρόσωπα γυναικῶν καὶ δυνατοὺς ἀνδρας, καὶ τοὺς εὐμορφους στοχασμοὺς· γνωστὴ ἡ ἀρετὴ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Κλίμα εὐκρατο, γειτονία θαλάσσης, ἥλιος ἀνέραλος, δὲν τελειοποιοῦν ὅμως τὸν ἀνθρώπον, καθὼς ἓνα χωράφι σταφυλοφόρο ἢ ἐλαιοφόρο δὲν θὰ δεῖξη τὴν ἀξίαν του, εἰμὴ ἀφοῦ φυτεύσῃ καὶ ἀναστήσῃ τὸ ἀνάλογο δένδραδι· ἀνάγκη μετὰ τὴν κελὴν φύσιν νὰ συμπράττῃ εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς κοινωνίας καὶ φῶς καθαρὸ θρησκείας, καὶ καλοὶ νόμοι, καὶ σημαία ἀνοιχτὴ ἐλευθερίας. Διὰ νὰ μὴ μακρολογῶ πρὸς ἀκροατὰς ποῦ τὰ γνωρίζουν, ἀφίνω κατὰ μέρος τὰ αἷτια, ὅσα διὰ πολλοὺς αἰῶνας ἐματαιώσαν τὰ σπάνια φυσικὰ χαρίσματα τῆς γῆς τῶν γονέων μας, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1835 τὴν 20 Μαΐου ὅλα τὰ ἀγαθὰ γῆς καὶ οὐρανοῦ, ὅλας ἡ εὐλογίαις τῆς κοινωνίας συνέπεσαν μαζῆ· ἐτελειοποιήθη τὸ ἔργον τοῦ ἀγῶνος μετὰ τὴν ἐνθρόνισιν Ἑλλήνος βασιλέως. Ἡ αὐτονομία καὶ ἡ ἐλευθερία ἀπέβλεπαν εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ ἡ βασιλεία ἤρχετο νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν. Γράφω καὶ ὡς εὐτύχημα, ὅτι εἰς τὴν βασιλείαν καὶ ἐλευθερίαν μας συνέργησαν τὰ μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης. Ὅσον θὰ ἦναι πόθος καλοῦ καὶ τιμῆ εἰς τὸν κόσμον, τὰ μεγάλα κράτη ἓνα μετὰ ἑμᾶς θὰ ἔχουν τὸ ποθοῦμενο, τὴν στερέωσιν τῆς